

БУРЯТ-МОНГОЛ ОЙРОН

ВКП(б)-гэй Обкомой, БМАССР-эй Верховно Советэй ба ВКП(б)-гэй Улан-Удын Горномой орган

Мүнөөдөр алдарты Улаан Армиин ба Улан-Сэрэгэй Флотой XXIII жэлэй ой гүйсэбэ.

СССР-эй арадуудай амгалан тайбан амалай хүсэн түгэс түшэг, Агуухэ Октябрьска Социалистическэ революциин туйллануудай үнэн сахюулша — манай түрөл Улаан Арми ба Улан-Сэрэгэй Флот мандаг!

№ 45 (3349) 1941 оной февралын 23, воскресенье СЭН 10 МУН

СОЦИАЛИЗМЫН ОРОНОЙ ХҮСЭН ТҮГЭЛДЭР АРМИ

Бүхы советскэ арад мүнөөдөр СССР-эй зэбсэгтэ хүсэнуудэй — Улаан Армиин ба Улан-Сэрэгэй Флотой XXIII жэлэй алдарты ойе баяраар тэмдэглэжэ байна.

Агуухэ Октябрьска социалистическэ революциин туйллануудай үнэн сахюулша, манай түрэл Улаан Арми болбол эдэ жэлүүдтэ бодото баатарлиг замаар ябажа ерөө.

Ленин ба Сталин — Улаан Армиин амхидхэгшэд, тэрэнэй гайхамшаг мэргэн стратегиудын мүн. Большевикуудэй парти болбол залуу Советскэ республикада аюултай болоһон тэрэ газарта нүхэр Сталинин дэ эльгээдэг байһан юм. Сталинай булад хатуу зориг ба сэгэн ябуулгань Царицын ба Пермь шадарай, мүн Ленинград шадарай байлдаануудта. Деникинэ ба Врангельда эсэргүү фронтнууд дээрэ — хаа-хаанагүй революциин илалтыс хангадаг байгаа.

Улаан Арми хадаа гражданска дайнай жэлүүдтэ ургажа гараһан ба хатуу жаһан байна. Арадай хэрэгэй түлөө агуухэ тэмсэл соо, Фрунзе, Ворошилов, Буденный, Тимошенко гэхэ мэтнэ — сэрэгэй шэнэ түхэлэй хүтэл-бэрлэгшэд ургажа гараһан байна. Байлдаанууд соо сэрэгэй шэнэ, революционно наука ургажа гараа.

Дайсанай хүснэ бутасохижо, социалистическэ эхэ оронойгоо бээе даанхай байлгын хангахын тулада хүснэеэ хангидаха, бүхы резервүүдтэ элсүүлжэ, ороноо сэрэгэй лагерь болгон хубилгаха хэрэгтэй байгаа.

Улаан Арми болбол Ленин ба Сталинай сэгэн мэргэн хүтэлбэриин ашаар, империалистическэ 14 гүрэнэй сэрэгэй интервенцине бутасохижо, гражданска дайнда гайхамшаг илалта туйлаа хэв.

Социализмын орондохы арми ба арад нэгэ бүхэди болово. «Манайдахид, алдар арадай зүгөө армидаа ним дуртай ба оролдоһонгоор хандада ябадал дэлхэй дээрэ хаанашье байхгүй. Манайда армида дуралдаг, төрөөни хүндэдэг, тэрэн тухайда оролодог. Юундэб гэхэдэ, хүдэлмэришэн ба таряашан болбол дэлхэй дээрэ анхан түрүүн өөрингөө тусхайта армиинэ байгуулаа, төрөн байшуудта бөш, харин урдын барлагуудта, мүнөөнэй сүлөөлгөдөн хүдэлмэришэд ба таряашадта алба хэнэ...» (Сталин). Арадай бодото холбоо барисаатай байһан Улаан Армида хатуу бөхи тыл (ара тала) хангана. Улаан Армиин хүснэй ба баатарлигтай үндэһэниин энөөндэ байна.

Гражданска дайһаа хойшо үнгэрһэн жэлүүдэй торшо соо манай орон ажаһын ба культурина байгуулалтын фронтнууд дээрэ агуухэ амжалтнуудын туйлаа, Советскэ Союз хадаа Сталинска табанжэлүүдэй үелэ хүсэн түгэс индустриальна гүрэн болон мандаба.

Манай Улаан Арми бөхи-бүхэ ба хүсэнтүгэс болоо. Бүүлэй жэлүүдтэ болоһон дайнай абууланууд хадаа Советүүдэй ороной зэбсэгтэ хүсэшадалыс годор харуулаа. Манай Улаан Арми 1938 ба 1939 онуудта Халхан нуурай районхохи ба Халхан Голдохн байлда-

нуудай үелэ, өөрингөө түүхэдэ баатаршалгын шэнэ алтан хуудануудыс бэшэ.

Баруун Украинне ба Баруун Белоруссине сүлөөлжэ үелөө манай частнууд дайшалхы үндэр шадабаряа харуулан ба нэгэн шуната ахадүүнэрэ польско пануудай дарлалтаһаа сүлөөлжэ, агуухэ зорилгоёо хүндэтэйгөөр дүүргэһэн байна.

Улаан Арми хадаа сагзан финүүдтэ эсэргүү байлдаанда өөрыгөө толотоһон найхан алдар солоор хушаа. Энэ дайнда манай сэрэгүүд гансахан финскэ армитэй тулалдаа бөшө. харин элдэб түрэлэй бүү зэбсэгээр ба алтаар, мүн «найнуратанаар» Финляндияда гуһалхан империалистическэ хэдэн орунуудай нэгдэмэлт хүсэнуудтэй тулалдана байһа.

Сагаан финүүдтэй эсэргүү тэмсэлэй фронт дээрэ гайхамшаг баатаршалга гаргашанайгай түлөө, Улаан Армиин ба Улан-Сэрэгэй Флотой хэдэн мянгад бөөцүүд, командирнууд ба политхүдэлмэрилэгшэд Советскэ Союзай орденуудаар ба медальнуудаар шагнадаһан мэдэжэ. Олоной дундаһаа онсо тодорһон 405 баатарта Советскэ Союзай Геройн нэрээргэ олгодоо.

Сэрэгэй искусство хадаа мүнөө үеын дайнай дүршэлыс шэнжөн шудалаһа дээрэ үндэһэлжэ ушартай. Улаан Арми болбол парти ба правительствын, нүхэр Сталинай табан эрилтэнүүдтэй зохиолдуулан, сэрэгэй бэлдэхэлэй удахшанарыс ба төрөниин эрхилжэ арга оншыс шэнэдхэхэ тушаа угсаа эхэ хүдэлмэри ябуулжа байна. Энэ хүдэлмэри ридхэ гол шухалань — бурласалыс сэрэгэй бодото байдалда дүтэлүүлжэ болово.

Улаан Арми болбол одооной дайнай бүхы бэрхшээлыс дабажа шадахаар, үбэлшье, зуншье, үдэр ба һуншье, ой модон соошье ябуулануудыс хэжэ шадахаар хүмүүжүүлгөнэ.

Мүнөө үеын дайн хадаа сэрэгэй хатуу заршам эрижа, командирай захираалтыс тусхайта болзор соонь, тоб гэхэ дүүргэхыс эрижа. Командир хадаа частнин дүүрэн эрхэтэй хүтэлбэрлэгшэ мүн. Командирай захираалтань төрөнэй жөдөлдэ байгшадта хуули болоно. Эмхидхэл ба жааг эршам — энэ хадаа байлдаанда гээлтэ багатайгаар дайсаные ялаха арга олгоно.

Мүнөө, улам бүри нүжэржэ байгаа хоёрдохы империалистическэ дайнай оршомбайдалда, Улаан Армиин Улам бөхижүүлжэ ба манай ороной оборонно хүсэшадалыс шангадхаха ябадал угсаа эхэ удахшанартай.

СССР-эй Верховно Советэй Президиумэй 1940 оной июниин 26-ай Указ хадаа социализмын ороной ажаһын ба сэрэгэй хүсэшадалыс шангадхаха тухайда парти ба советскэ правительствын сусаршаггүйгөөр анхардагыс гэршэлнэ.

193 миллион зоной зол жаргалта ажабайдалыс хамгаалаһа, шэн зоригто Улаан Арми ба Улан-Сэрэгэй Флот болбол советскэ правительствын ба нүхэр Сталинай уриагаар жагсан, дайсанай сохилтодо гурбан даххар сохилтоор харюусахаар хэзээ бүхэндэ бэлэн байна.

ВКП(б)-гэй ЦК-гэй ээлжээтэ пленум тухай

1941 оной февралын 21-дө ВКП(б)-гэй ЦК-гэй ээлжээтэ Пленум болово.

Пленум хадаа «Ажаүйлэдбэри ба замхарилсаан тушаа партиина организацинуудай зорилгонууд тухайда» нүхэр Маленковай элдхэл ба «Ажаһын 1940 оной дунгууд ба 1941 ондо СССР-эй арадай ажаһын хугжалтын түсэб тухайда» нүхэр Вознесенскын элдхэл тушаа ВКП(б)-гэй Бүхэсоюзна XVIII конференциин резолюцине бгталба.

Пленум болбол гүрэнэй түсэбүүдыс дүүргэһэнэй ба үдүүлэн дүүргэһэнэй түлөө, ажаүйлэдбэри ба замхарилсаандахи ажаһын ба инженерно-техническэ хүтэлбэрлэхы хүдэлмэрилэгшэдые шаг-

наха гурим байгуулха тухайда Пленум дээрэ хэлһэн нүхэр Молотовай элдхэл тушаа резолюцине баталһан байна.

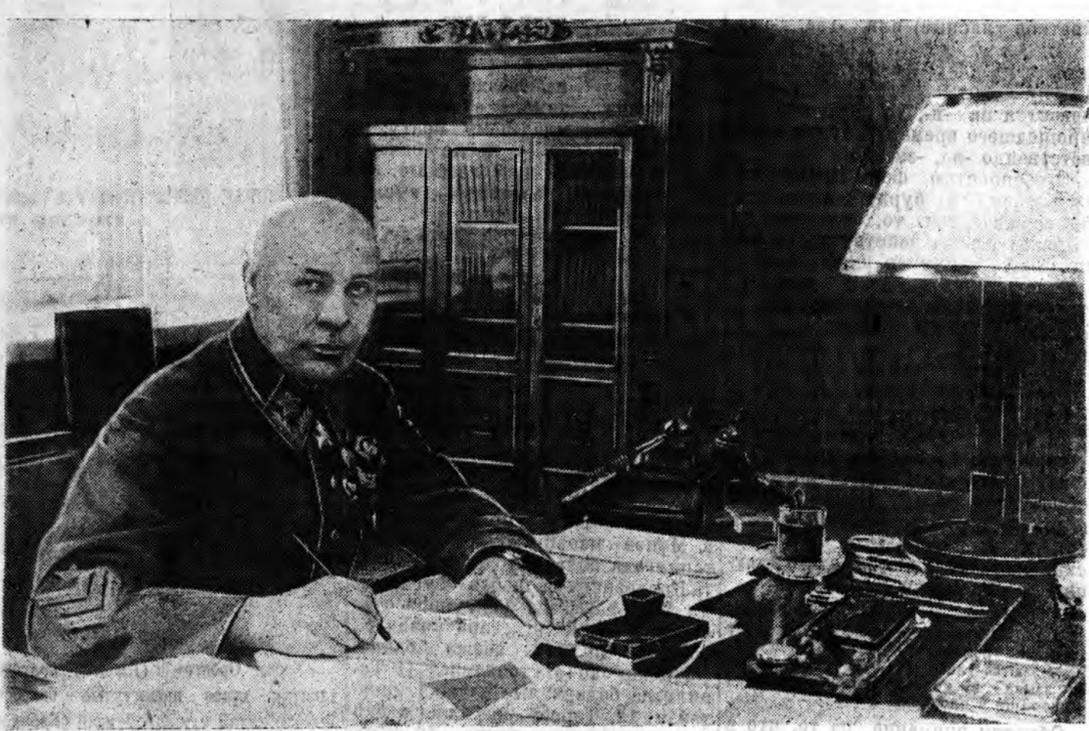
Пленум болбол шагнала тухайда баталагдаһан резолюциһаа үндэһэлэн, ажаүйлэдбэриин ба замхарилсаанай халбари бүхэндэ тус тустай тодорхой дуралдалнуудыс зохёон байгуулхыс шухалада тоолово.

Пленум болбол ВКП(б)-гэй ЦК-гэй Политбюрогой членүүдтэ кандидатнууд болгон шүхэд Н. А. Вознесенские, А. С. Щербаковы, Г. М. Маленковыс һунгажа, Политбюрогой составыс нэмэбэ.

ВКП(б)-гэй ЦК-да ба СССР-эй СНК-да

ВКП(б)-гэй Центральна Комитет ба СССР-эй Арадай Комиссарнарай Совет болбол ВКП(б)-гэй XVIII съездын тогтоолуудһаа үндэһэлэн, шэрэм, булад, түлшье, электрэнергит, машиннууд ба үйлэбэрлэхы бусад хэрэгсэлүүдыс хэрэгсэлэй зүйлүүдыс

капиталистическэ гол орунуудыс хүсэжэ урдань гараха зорилгонуудыс шийдэхэгдэ зориулагдаһан. 15 жэлдэ хараалагдаһан СССР-эй ажаһын генеральна түсэбэ зохёжо эхилхынь СССР-эй госпланна хаалгаба.

СССР-эй Обороннын Арадай Комиссар, ССР Союзай Герой ба Маршал С. К. Тимошенко кабинет соогоо һуума.

Арми ба арад

М. ИЛЬИН — батальонной комиссар.

23 жэлэй саад тээ, хүн түрэлтэнэй түүхэдэ анха түрүүшынхөө хүдэлмэришэн ба таряашанай арми — Улаан Арми байгуулагдаа һэн. Революциин дайсагтай дайладалан соо, социалистическэ гүрэн тогтоон батажуулхын түлөө тэмсэл соо ургаһан ба бүхэжэһэн байна. Улаан Арми бии болон үдэрһөө эхилэн, арад зонтойгоо тон нянта хамбарисаатай байгаа. Энэ холбоо барисаан Улаан Армида баатарлиг эхэ хүсэ үгэжэ, барагдашагүй эхэ булагын болонхой.

Капиталистическэ орунуудай арми-нууд буржуазин засагыс хамгаалхын тулада байгуулагдаһан байна. Тэднэр хадаа, хүдэлмэришэн ба таряашаные дарлаха зэбсөг болоһон ба боложошье байна. Тэднэр хадаа, капиталистнуудай ыша түбнэ баримталан булчтаралтын дайн байлдаа хыхын тулада алба хөнэ.

Улаан Армиин онсо илгань юуб гэхэдэ: «Энэ болбол хүдэлмэришэн ба таряашанай засагыс бата бөхи болгохо зэбсэг, пролетаридай диктатуре бата бөхи болгохо зэбсэг, помещикууд ба капиталистнуудай богооһонгоһоо хүдэлмэришэд ба таряашадыс сүлөөлжэ зэбсөг мүн болоно» (Сталин).

Улаан Армиин сэрэгшэд юунэй түлөө шэн габыа гаргань? Тэднэр юунэй түлөө баатаршалгын гайхамшаг жэлшье харуулаһа? Энэ асуудалда Советскэ Союзай Герой Василий Бахвалов ингэжэ харюусана:

«Эхэ оронойгоо аюулгүй байлгыс ба зол жаргалыс хангаха хүсэлэн биднине жөгүүрүүдэн, биднине хүсэн-түлөөс ба баатарлиг болгоно.

Советскэ Союз — биднэй Эсэгэ орон мүн, хадаадаб гэхэдэ, энэ хадаа бүхы советскэ арадай сэдхэл бодолой хүсэл болоһон коммунистическэ сурталыс бөөдэ шэнжэһэн, хүдэлмэришэн ба таряашанай гүрэн мүн. Советскэ гүрэнэй хилыс сахиха ябадал хадаа советскэ арадай энхэ амгалан ажал хүдэлмэришөө гадна, бүхы хүн түрэлтэнэй ерөөдүн жаргалта байдальныс хамгаалаһа болоно.

Социалистическэ Эхэ оронойгоо аюулгүй байдальныс хангаха, советскэ зоной энхэ тайбан ажалыс хамгаалаһа — энэ шухала зорилгыс советскэ ороной алдарты арми хүндэтэйгөөр бөөлүүлнэ.

Финскэ сагаангардейцинетэй дайладала үелөө Улаан Армиин ба Улан-Сэрэгэй Флотой сэрэгүүд, командирнууд ба политхүдэлмэрилэгшэд хадаа арад зоной зүгнөө халуун анхарал аажла байгаа. Саһата Мурманскһаа ба нарата Токлосинһаа, хүлгэн Сибириһаа ба халуун Туркестанһаа, Ленинградһаа ба Владивостокһоо үй түмэн бөөгүүдыс эльгэдэг, амаршалга хүрлөгдө ба түргөөр ялахынь хүсэдэг байһан юм.

Улаан Армида үшөө татагдаагүй гү, али Советскэ Союзай гражданинэй нангин уялгаа дүүргэһэн хэдэн мянгад советскэ патриотууд болбол сэрэгшэжэ байгаа Армида эльгэхыс гүйлэг байба. Дайнда алуудан ахынч хэй дээрхи гансахан дэ арми мүн.

Һууриин дүүн эзэлжэ ба хүбүүнэйгөө һуурида эсэгэн жагсаха ябадал — манайда заншал болонхой.

Сагаан финүүдтэй дайладалаанда хүбүүнэйгэ алуулаад байхадань, төрөнэй эсэгэ — Федор Иванович Баяев бөшөөн бөшөгтыс сэдхэлжэ долгисон-гүйгөөр уншахын аргагүй.

«Мини хүбүүн Николай Баяев хадаа сагаан финүүдтэ алгада. Хүбүүнэйгэ һуурида жагсахыс намда зүбшөөрхыс гуйнам. Би — партиин членби, империалистическэ ба гражданска дайнай дүршэлтэй байһаб, пулеметно заводой командир ябаа һэм. Сеперно хэрэгтыс һайса мэдэхэб.

Мини хүбүүнэй ябаһан газарта, тэрэ частданыс намжые аохыс гуйжа, танда мэдүүлгэ баринаб. Би өөрингөө шунанай һүүлшын дубалай дууһатарн сагаанфинүүдтэй дайладалаха.

Гэхэтэй хамта, эдэ үдэрүүдтэ арад зон фронтто гансал моральна дэмжэлгэ үгэлгөөр хизээрлаагүй. Сэрэгшэжэ байгаа Армиин хангаха ба зэбсэглэхэ хэрэгтэ олоншог заволудууд яаралтай захиладуудыс гүйсэхдхэн байна.

Хүдэлмэришөөнэй шэн зориг ба тавьяан гайхамшаг байгаа. Тэднэр яаралтай, дайшалхы даабарине гүйсэхдхөөгүй байгаа һаа, цех соһоон гаржаа олоноггүй һэн.

Шархатаһан сэрэгшэд тухайда анхарал ба оролдоло гаргажа, хэрүүнэлхын тулада хэдэн зуугаад өхөнэр-нууд фронт дээрэ олоһон байгаа.

Һайн дүрээрэа фронт дээрэ ошохыс хүсэгшэдэй тоонь уугаа олон — байшье һаань, бутынень эльгэхын аргагүй байһан юм.

Оронойгоо обороннын хүсэшадалыс бөхижүүлжэ хэрэгтэ амжалтатайгаар хүдэлмэришөөнэйгөө ба түсхэл гаргашанайгай түлөө, Лениней городой предприятинууд, эмхи-зургаанууд ба түрүү хунуудыс дээдэ хайрада хүртэһэн байна. Ленинградһаи предприятинуудай ба эмхи-зургаануудай түрүү худалмэришад — 1.280 хүн Советскэ Союзай ортенууд ба медальнуудаар шагнадаһа.

Дэлхэй дээрэ нэгшье ондоо арми хадаа Улаан Армидад адли тинье найдмтай тыл үгы юм, социализмын оронойхидол адыар армидза инаг, тинье нэгшье орон байхагүй. «Төөд, өөрингөө армида арадай дуралда гөшшэ юун бэ? Энэ хадаа нине арми болбол тон бата тымлэй байна. Иймэ арми болбол ялагдашагүй байха гөһөн хэрэг болоно. Бата тымлэй арми гөшшэ юуб? Бүри юушье бөшө. Тон эхэ арминууд, тон зэбсэгжэһэн арминуудыс бата тымлэй үгыгөөр, тымлэй зүгнөө ажалша зоной зүгнөө дэмжэлжэ ба найшаал үгы һаа, хандаран унадаг ба үһнэн тоброг болодог байна. Манай арми болбол хүдэлмэришэн ба таряашанай зүгнөө найшаалтай ба дэмжэлтэй байдаг — дэлхэй дээрхи гансахан дэ арми мүн.

Энээн дотор тэрэнэй хүсэн, энээн дотор тэрэнэй хэрэм бэйһа» (СТАЛИН).

Тинь, манай ороной бүхы түүхэ, советскэ арадай гүнзгы патриотизм болбол эдэ гайхамшаг сэгэн үгэжүүдэй зүб байһынь гэршэлнэ. Гражданска дайнай дошхон хатуу жэлүүдтэ, Сталинска индустриализациин түлөө тэмсэлэй жэлүүдтэ, мүнөө сталинскэ гурбадахы табанжэлэй түсэбэй гүйсч-хэлдэжэ байһан үелэ ажалшад бүтдөөрөө, хүн бүхэн өөрингөө социалистическэ эхэ ороной ажаһын ба обороннын хүсэшадалынь, түрэл Улаан Армиингаа хүснэнь бүхэжүүлжэ ба бүхэжүүлжэ байна.

Баруун Украинне ба Баруун Белоруссин арадуудыс сүлөөлжэ поход хэхэ үелэ, советскэ правительствын толгой нүхэр Молотовай уриадалыс харюу болгон, ажалшад болбол үйлэт-барин бүтөөсыс шэнээр дөбжүүлжэ, социалистическэ мурисөөнэй шэнэ формонуудыс хэрэгшэ, олон станок дээрэ худалмэришөөнэй хүдэлөө дэлгэрүүл-һэн байха юм.

ВЦПС-эй пленумтэй хандалга ба СССР-эй Верховно Советэй Президиумтэй 1940 оной июниин 26-ай Указ гараад байхадань, арад зон болбол СССР-эй обороннын хүсэшадалыс бүхэжүүлхын түлөө юуһнэшье сухарин-гүйгөөр тэмсэхээр бэлэн байһаби гэжэ харюусһан байна.

Манай бүхы ажал-хүдэлмэридэ оронойгоо обороннын хүснэ бүхэжүүлгын асуудал түрүүшын ээлжээндэ табилаха ёһотой.

Мүнөө сагай уласхоорондын байдал эдэбн гэнэтын аюул ушаруулгаар эхэ болонхой. Капиталистическэ орунуудта зэбсэглэлгын хойноһоо галауугаар тэмснэ, бүхы юомын дайн сэрэгэй хэрэгтэ зориулагдаһан. Биднэр болбол дайсаңла хатуу харюу үгэхээр хэзээ бүхэндэ бэлэн байха ёһотойби. Эхэ оронойгоо обороннын хүсэшадалыс бөхижүүлжэ, шуурһе, металл эхээр гаргаха хэрэгтэй, түбхын түрүүдтэ — ажалтай бүтөөсыс сусаршагүйгөөр ехэлхэ ушартай.

Мүнөө, хэзээ хэзээнэйхднэ үдүү эхэ эмхитэй байхыс, гүрэнэй зөриин, сырбье, тулшынэ, электрэнергитис, түгөөрлгыс ба бүхы хэрэгшэлыс тэмтайгаар гаргалхыс эригдэнэ.

Манай ороной хүн зон болбол Улаан Армиин резерв мүн. «Эсэгэ ороноо хамгаалаһа болбол СССР-эй гражданин бүхөнэй нангин уялга мүн». Энэ нангин уялгага хүндэтэйгөөр гүйсэхдхын тулада мүнөө энхэ тайбан сагай байдал дотор сэрэгэй мэргэжыс шудалха хэрэгтэй. Сэрэгэй мэргэжыс шудалха тухайда, Сэрэгэй һурагсалыс ажалшадай бөөн хүмүү — жалгетэй зохиолдуулан ябуулхад, советскэ хунуудыс зүрхэлг, зоригтой ба даамгай, тэмсэгэй болгохо байна.

Социализмын ороной аюулгүй байдальныс хангаха гөһөн хүсэлгөөр зорин жобон советскэ ард ба Улаан Арми болбол агуухэ социалистическэ эхэ оронойгоо хүсэшадалыс суаршагүйгөөр бүхэжүүлжэ байна.

В помощь изучающим бурят-монгольский язык

5-й урок (табадахи урок)

Прошедшее и будущее время.

11. Прошедшее время (унгэрхэн сэг) образуется через присоединения окончаний: -аа, -ээ, -оо, -өө (к гласным основам, оканчивающимся на согласные или краткие гласные) или -гаа, -гээ, -гоо, -гөө (к основам, оканчивающимся на долгие гласные и дифтонги); если основа глагола оканчивается на -и-, то оканчаниями прошедшего времени будут соответственно -яа, -ээ, ёо.

Особенностью форм прошедшего времени в бурят-монгольском языке является то, что они не выражают рода действующего лица. Так, например, ерээ может обозначать „пришел, пришла, пришло“ (а так же и „пришли“).
Примеры: ерээхэ приходит би ерээб я пришел ши ерээш ты пришел тэрэ ерээш он пришел бидэ ерээбди мы пришли та ерээт вы пришли гэдэ ерээ они пришли

12. Будущее время (ерэхэ сэг) образуется через присоединение к основе глагола окончания -ха, -хэ, -х и переводится на русский язык большей частью будущим же временем.

Примечание. Это окончание является в то же время окончанием причастия будущего времени; в этой же форме логот бурят-монгольском языке в уроках этого учебника и вообще в словарях.

Обратим внимание на то, что в качестве личных окончаний при этой форме употребляются (как и при формах настоящего времени — эм. 3-й урок):

	един. число	множ. число
1-е лицо	-б	-бди
2-е лицо	-ш	-т
3-е лицо	—	—

Наряду с ними употребляются также:

	един. число	множ. число
1-е лицо	-мни	-мнай
2-е лицо	-шни	-тнай
3-е лицо	-нь	-нь.

При употреблении первой группы личных окончаний, форма будущего времени выражает действие, которое совершится в будущем (вообще — сегодня, завтра, в будущем году и т. д.), например: би танайда ерэхэб — я к вам приду.

При употреблении же второй группы личных окончаний, форма будущего времени выражает действие, которое совершится в очень скором времени, например: би танайда ерэхэмни — я к вам сейчас приду.

Примеры (ерэхэ „приходить, приезжать“): би ерэхэб я приду ши ерэхэш ты придишь тэрэ ерэхэн он придет бидэ ерэхэбди мы придем та ерэхэт вы придете гэдэ ерэхэ они придут; но: би эндэ ерэхэмни я сюда сейчас приду ши эндэ ерэхэшни ты сюда сейчас придишь гэрэ эндэ ерэхэн он сейчас придет

бидэ эндэ ерэхэмнай мы сюда сейчас придем та эндэ ерэхэтнай вы сюда сейчас придете гэдэ эндэ ерэхэн они сейчас придут.

13. Дательный падеж (зүгэй падеж) в бурят-монгольском языке отвечает на вопросы кому? чему? куда? где? когда? Оканчаниями этого падежа служат:

а) -да, -дэ, -до — после основ, оканчивающихся на гласные, на согласные ж, з, л, м, н, ш, и на две-три согласных, причем веустойчивый „н“ сохраняется, например:

аха	старший брат
далай	море
харгы	дорога
колхоз	колхоз
уһан	вода, река
поезд	поезд
сьезд	сьезд
үбэл	зима
дүү	младший брат или младшая сестра

б) -та, -тэ, -то — после основ, оканчивающихся на согласные, за исключением названных выше, например: гар рука, руки — гарта в руку, в руке, в руки, в руках.

Дательный падеж.

—ахада старшему брату,
—далайда в море,
—харгыда на дороге, к дороге,
—колхоздо колхозу, в колхозе,
—уһанда в воду, в воде, в реку, в реке,
—поезддо в поезд, в поезде,
—сьезддэ съезду, на съезд, на съезде,
—үбэлдэ зиме, зимою,
—дүүдэ младшему брату;

б) -та, -тэ, -то — после основ, оканчивающихся на согласные, за исключением названных выше, например: гар рука, руки — гарта в руку, в руке, в руки, в руках.

Упражнение. Прочтите и поставьте вопросы на данные ниже предложения (уншаад доро заагдаһан мэдүүлэлнүүдтэ асуудал табигты). 1. Мүнөө жэлдэ хүйтэн ба саһагай үбэл байгаа. 2. Саһан ехэ ороо. 3. Би өөрингөө колхоздо автомбиляар гарааб. 4. Манай колхоз горолто дүгэ байна. 5. Би тэндэ үсгэлдэр ерээ гэшэб. 6. Мүнөө манай колхоз хабарай таригада бэлдхэл хэжэ байна. 7. Колхознигүүд шэбхэ суглуулжа байна. 8. Тэдэ баһа үнэһэ суглуулжа байна. 9. Тэрэ үнэһэ ба шэбхэ полидо зөөжэ байна. 10. Һаяар саһа тогтоохомнай. 11. Тарилада бэлдхэлэ һаяар дүүргэхэбди. 12. Тэрээн ээ хойшо хабар болоходо газар хахалха. 13. Тингээд тарилада орохо. 14. Колхознигүүд энэ жэлдэ мянган гектар таряа тариха.

Слова (үгэнүүд):
горол город, близко.
дүтэ год.
жэл холодный.
хүйтэн и,
бай саһагай снежный,
саһатай зима,
үбэл быт, стоять,
байха саһа(н) снег,
саһа(н) много,
ехэ орохо

1. входить; 2. приступить к чему-л., начинать что-л.
3. (о снеге, дожде) итти, выпасть.

автомобиль автомобиль,
гараха выехать,
үсгэлдэр вчера,
ерэхэ приезжать,
хабарай весекний,
тарилада сев,
бэлдхэл подготовка. при-
готовления.

хэхэ делать,
бэлдхэл хэхэ подготавливать-
ся,

шэбхэ навоз,
үнэһа(н) пепел,
суглуулха собирать,
поли поле,
зөөхэ возить,
һаяар скоро,
тогтоохо задерживать,
дүүргэхэ заканчивать,
тэрэһнэхэ хойшо после того.

хабар весна,
болходо когда наступит весна, с наступлением весны,

газар земля,
хахалха пахать,
тингээд затем,
мянга(н) тысяча,

таряа(н) хлеб (в зерне);
хлеб (на корню),
тариха сеять

Упражнение. Переведите на бурят-монгольский язык (бурят-монгол хэлэн дээр оршуулагты) 1. Собрал ли ваш колхоз навоз и лепел этой зимою (энэ үбэл)? 2. Возит ли ваш колхоз навоз на поле? 3. В каком положении находится (яжа байна) снегозадержания? 4. Заканчиваете ли вы (дүүр гэхэтнай гү) подготовку к весеннему севу? 5. Когда вы закончите подготовку к весеннему севу? 6. Ваш колхоз будет пахать землю трактором? 7. Что вы будете делать после того? 8. Сколько (хэды) гектаров засеет ваш колхоз в этом году?

Упражнение. Составьте предложения из следующих слов: нара(н), орохо, ерэхэ, харгы, түмэр, танай, нүхэр, мүнөө, жэл.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Улан-Удэ городой № 10 нургуулиин комсомолцууд-комькигаар ябагдашад старт дээрэ П. Новиковой фото.

15 үдэрэй дүнгүүд

Хүдэлмэришэн-Таряашанай Улаан Арминь ХХШ жэлэй ойн нэрэмжэтэ комсомольско санын урилдаан эхилдээр хахад нара болоо. Энэ үе соо республика дотор 13665 комсомолец урилдаанда хабаадаба. Тэдэнэрэй 10795-нь «ГТО»-гэй нэгэдхи шатын ба 247-нь «ГТО»-гэй хоёрдохи шатын, 2363-нь «ГТО»-гэй санаар ябалгын нормо үгэнэн байна. Санын урилдаае үнгэргэхэ эмхидхэ-

лэй комитедэй һүүлэй мэдээнэй ёһоор, Мухар-Шөбөрэй аймаг түүрүү һуури эзлэнэ. Аймагайнь 1048 комсомолец 935-нь урилдаанда хабаадаба. «ГТО»-гэй, «БГТО»-гэй нормонууде бүгэдэ үгэбэд. Хойто-Байгалай аймагай комсомолцуудай 83.5 процентий урилдаанда хабаадаа. «ГТО»-гэй нэгэдхи шатын нормо 287 хүн, хоёрдохи шатын нормо — 48. «БГТО»-гэй нормо 100 хүн үгөө

Пушкинайхидай үүсхэлээр

«Улаан Орон» (Иволга) колхозой членүүд хүдөө нотагууде болбосон болгохо тухай пушкинайхидай (Кабанск) уряалы һайшан дэмжэһэн ба 1941 он соо хэдэн барилганууде барихаар түсэблэһэн байгаа. Тус колхоз мүнөө барилгын модо бэлдхэжэ эхилэ. Модо отолхын тулада хоёр бригада ойдо гаралхай. Декабрь ба январь һарын торшо соо колхозойгоо центртэ 30 гэр шэрэжэ табиа. Колхозой 10 эрхим дархашууд правлений гэрэй барилгы эхилэ. Энэ хадаа 1941 оной майн 1-дэ дүүрэхэ юм. Правленийгээ хуушан гэрые заһабарилжа хүүгэдэй ясли болгохо байна.

Гадна, энэ жэлдэ социалистическэ культурын байшан ба нийтнэ столово барихаар хараална. Мүнөө хабар кол-

хозойн центртэ хэдэн зуугаад элдэб ялзын модон һуулгагдаха байна.

Тус колхоз болбол үзэг бөшөг мэдэхгүй ба бага мэдэхэ ябадалы усад-хаха хүдэлмэри эршмэтэйгээр ябуулна. Үзэг бөшөг мэдэхгүшүүд ба бага мэдэгшэдын һаһатанай нургуулига бүгэдөөрөө хабаадуулгадаба.

Колхоздохи комсомольско организациин үүсхэлээр клубайн дэргэдэ уран-һайханай элдэб кружогууд эмхидхэгдэһэн ба тэдэнэр муу бөшөөр хүдэлмэриленэ. Клубтын библиотекэ ба элдэб культурна хэргэсэлнүүд — библиард, шатар, домино ба бусад би. Һаяхан, колхозой правлени 2000 түхэригтэ хүгжэмэй инструментүүдые абаба.

Ц. БАЛЬЖИНИМАНОВ

«Б.-М. Унэн» газетын материалаар

Хэмжээ абтаба

Энэ оной февралын эхээр «Бурят-Монголой Унэн» газетын редакцияда «Зоргоороо зайгуултана» гэнэн статья ороһон юм.

Энэ статья соо Бичурын аймагай, Ара-Хиретын сомоной уншалгын байшангы даагша Ч. Д. Ленхожиев гэгшэ даалгабарта хүдэлмэридөө хайша хөрөгөөр хандана, хүдэлмэрин үедэ

ажалгүй архидажа, зайгуулгажа ябана гэнэн баримтанууд дурсагдаһан байгаа.

Тус материал фактуудын бүрин тодоржо, ССРС-эй Верховно Советдэй Президиумдэй 1940 оной июнийн 26-най Указ хазагайруулжа, прогуд хэлэһнэйгэ түлөө Ч. Д. Ленхожиев хүдэлмэриөө гаргагдаа. судта үгтэбэ гэжэ, аймагай аралай гэгээрэлэй таһаг, манда мэдээсөнө.

Австрали ба дайн

Британска доминион — Австралийска Союз — энэ хадаа үгээ эхэ материк юм, тэрөөндэ мув Тасмани гэжэ арал федераци болон нэгдэнэ.

Доминионой бүхэ талмайнь — 7704 мянган кв. км. болоно, арал зонойнь тоо (1939 оной бөшөгдөөр) — 7 млн. хүн. Тэдэнэрэй эхэнхинь метрополиһоо нүүжэ ерөөн — англичанинууд, шотландцууд ба ирландцууд юм. Үндэһэн шиний-бушменүүд — тэдэнэр бүхыдөө шахуу хюдагдаһанхай; мүнөө бүхэ Австрали соо арайхан 60000 шахуу бушменүүд тоолоһоно.

Австралийска Союз хадаа Дундада далайн баруун урда хубида оршон байдаг. Худалдаа-һаймаанай ба капитал оруулгын талаар Великобританиин гарт байһан өлө Союз болоо тариние Европотогй нэгдэхэһэн уһан далайн замхарилсаагаа алдахалгыё оролдодог байна. Тэрэ замхарилсаан хадаа гурбан зүг тэһэе ошоһон байна. Нэгэ замынь Сидней ба Мальбура гэжэ шухала портуудһаа баруун-хойшоо Индонези тэһэе, Смигпур ба Британска Инди дэмүүр гаража Улаан ба Дундада далайнүүдэй ерөөнүүд тэһэе ба саашаа Суэцкэ каналар ба Гибралтарска проливаар гаража Англи оруу ошоно. Энэ зам дээрэ, Австралийн хойто ерөөдэ порт Дарвин гэжэ сэрэгэй база байгуулагдаһан байна. Нүгөөдэ шухала замынь — Австралийн баруун-урда ерөөнэ Урда Америка ба Африкын өвөрүүн ерөөр Европоруу ошоно. Энэ зам дээрэ Фрименталь гэжэ уһан-сэрэгэй база би юм. Гурбадахы замынь — Панамака каналар гаража Великобританида ошоно.

Австрали — хүгжэнтэй бөшө ажаүй-лөдбөртэй аграрна орон юм. Тэрэнь

ажахын гол һалбаринуудын — тарьян-ажал, хонинажал ба эбэртэ томо малые үсхэлгэ болоно. Австрали болбол метрополиё шеницээр, ноһоор, мяхаар, тоһоор, фруктуудһаар хангадаг байна. Австрали шулуу нүүрһөөр, түмэрэй рудгаар, туулгаар, цинкээр ба алтаар баян юм.

Австралийн металлургическа ажаүй-лөдбөрнө нэгдэхэ империалистическэ дайнай жэлүүдэй үедэ хүгжэжэ эхилһэн юм. Гэбшье, хүтэжэлтын темп угаа аали байһан ба мүнөө өөрингөө металлургическа индустриетэ металл арай гэжэ хангадаг байна Австрали болбол Англине сырьегоор ба эдэе хоолой зүйлнүүдээр хангадаг байна. Япон ба США болбол ытгалгй рынок дээрэ Великобританиин гол конкурентүүдын юм. Улобоһоо Штатууд олобол Австралийн худалда-һаймаанда хоёрдохы һуури эзэлнэ. Япон болбол һүүлэй аран жэлдэ, хубэн ба саарһаар нэхэгдэһэн бүдөөр ба искусственин торгоор өндөһон зүйлнүүдээр доминионо хангача ябадалһаань Великобританине туринһон байна.

Доминионий правительство болбол Англин тала тэһэе оролсожо, мүнөө Германиятай ба Италигай дайлаадана. Орон соогоо байһан ноһоной, тоһоной, шенициһан ба бусад шухала сырьегой занасые Англида худалдана. Гадна, Австрали болбол нийдэлгын хэрэгтэ һуралсахын тулада жэл бүри 15000 летчиһы Канадада эльгээдэг байна. Тэдэнэр тэндэ һуралсаһанайгаа һүүлээр, метрополидо ерээжэ, дайнай ябуулгануудта хабаадалсаһан.

1939 оной май ба июндэ Австралийн правительство болбол буу зөбсөөр бариха шадамаар бүхэ эрэгтэйшүүдые

Европа ба Африкадахи дайн

ФЕВРАЛИН 20-ой ДАЙНАЙ ЯБУУЛГАНУУДАЙ ТЭМДЭГЭЛ

Хойто Африкада Англин сэрэгүүд Джарабуһе довтолбо. Мун Буфра өазисуудай райондо тулалдаанууд болоно. Германиян бомбардировщигууд Бенгачи портдо довтолхо зуураа, тэндэ байһан корабльнууде бомбодобо гэжэ Германиян мэдээн соо хэлэгдэнэ. Худалдаа-һаймаанай хоёр томо парохто бомбонууд туданан байна.

Италийн «Пополо д'Итали» газетэ хойто Африкадахи дайнай ябуулганууд тухайда бэшэхэ зуураа, англичанууд болбол томо хүсэнууде хэрэглэһэн ушарһаа амжалта туйлаба гэжэ батална.

Зүүн Африкада гол түлэб дайнай ябуулганууд урда Абиссинидэ, Италийн Мега гэжэ бөхжүүлэгдэмэл пунктин райондо (Кениин хилэһэ 60 км. шахуу газарта) ба Джуба мурэнь райондо (Италийска Сомали) болоһон байна. Италийн мэдээнэй ёһоор, Англин сэрэгүүд болбол Джуба мурэнь адалта довтолгооо хэргэбэ. Тан нуурай райондо Абиссинийн партизанууд ябуулгачэ. Урда-Африкын авиаци партизанууде дэмжэнэ. Мегадэ байгаа Италийн гарнизон үсэд шанга тулалдаанай бүүлээр, Урда-Африкын сэрэгүүдтэ бээе тушааба гэжэ Рейтер агентствто мэдээсэнэ. Урда-Африкын сэрэгүүд 600 хүниие плендэ абаһан ба томо буунууде, пулемедууде эзэлбэ.

Эритреядэ авиациин ябуулганууд тэмдэглэгдэнэ. Италийн самолетууд англичануудай атоколонһы ба сэрэгүүдые бомбодоһон байна ха. Мун, Англин авиаци Италийн зарим хэдэн пунктнуудта нийдэлгэ хэбэ.

Рейтер агентствын тухай корреспондентын мэдээсэһэнэй ёһоор, Албанида Грецийн сэрэгүүд февралын 19-дэ хойто фронтын хэдэн олон пунктнуудта шэнэнүүд амжалтанууде туйлаһан байна. Тини, Грецийн сэрэгүүд Дебол мурэнь сектортэ италиянецуудай позицинууде эбдэбэ.

Грецийн тусхай мэдээсэһэнэй ёһоор, Албанидахи фронтын байдал гол түлэб нимэ байна гэбэл:

Центральна фронт дээрэ Грецийн сэрэгүүд довтолго хөһөнэйгээ һүүлээр «1800» үндэрхэ дээрэ италиянецуудай позицинууде эзэлбэ. Фронтын хойто сектортэ сэрэгэй ябуулганууд үргэлжэлбөр. Грегүүд хэдэн салонууде эзэлбэ. Югославин «Политика» газетин корреспондентын мэдээсэһэнэй ёһоор, Грецийн авиаци Италийн сэрэгүүдэй колононууде ба, мун төрөһөн, сэрэгэй элдэб барилганууде бомбодоһон байна.

Англин фронт дээрэ Германиян авиациин эдибхитэй ябуулганууд тэмдэглэгдэнэ. Германиян бомбардировочно авиациин соединеникүүд центральна Англидахи аэродромууде ба мун Шотландидахи ажаүйлөдбөрийн барилганууде бомбодобо гэжэ Германиян мэдээн соо хэлэгдэнэ. Февралын 19-эй һүни, Германиян бомбардировщигууд Лондон ба Плимут, Чатам, Портлендхи ба Суонсидехи сэрэгэй барилганууд дээрэ бомбонууде хаяһан байна.

бурдихэһон байна. Профсоюзүүд болбол энэ бурдихэлые бүгэдэнигын сэрэгэй алба байгуулха гэнэн хэдэлгэ гэжэ тоолохо зуураа, тэрэһнэ һаад ушаруулаһан байгаа. Австралида мүнөөдэр хүрэтэр сэрэгэй повинность байгуулдаггүй байна. Гэбшье, 60 мянган австралиец — һайндуралган мүнөө Африкадахи фронт дээрэ метрополине дайнай ябуулгача хабаадалсаһаа; мун Австралийн сэрэгүүд Шанэ Зеландийн сэрэгүүдтэй ба Индини частнуудтай хамта Ливини сүл гүбидэ тэмсэл ябуулдаг.

1937 ондо Австралида ерөөн Англин сэрэгтэй мисси болбол тэндэ аэронаууде бүтөөхэ барилгын түсэб зохёһон ба мун дайнай үедэ нотагай материалнуудһаа сэрэгтэй хэрэгсэлнүүдые гаргача үйлдөһөрийн түсэб зохиоһон байна. Энэ түсэб хадаа 1939 онһоо хойшо бөлүүлэгдэжэ эхилэ.

Номгон далайдахи Германиян рейдерүүд болоол һүүлэй һарануудда Австралийн судоходстводо һаад ушаруудад болобо. Энэ ушарһаа, Англин олооло Австралийн портуудууд ба Панама-ска каналай портуудтай хоорондо шэрэгтэ хэлэгдэ США-гай суданууде хэрэглэдэг болоһон байна.

Австралийн правительство болбол Германия, Итали, Япон хоорондо баталдаһан гурванай хэлсэе Австралийн территорияны бүхэли байхэ яоадалда заналта болоно гэжэ тоолоно. Британиин флотой Европын уһан далай дээрэхи дайнай ябуулгануудта латгалдад байһан энэ үедэ, Австралийн хойто зүгын довтолгодожо боломоор байна.

Проф. И. ЗВАНИЧ

Харуулсалта редактор Р. БИМБАЕВ.